

Raziskovalne naloge 2008/2009

HIGIENA IN BOLEZNI OTROK TER ODRASLIH V JARŠAH IN OKOLICI OD LETA 1941 DO DANES

Raziskovalna naloga s področja etnologije

Avtorice: Lina Tartara, Tina Juhant in Anja Križnar, 8. razred (šol. L. 2008/2009)

Mentorica: Vilma Vrtačnik Merčun, prof. geogr. in soc.

Cilj raziskovalne naloge je bil ugotoviti, kako so včasih skrbeli za higieno in kako zanjo skrbimo danes. Do rezultatov smo prišle z branjem starih časopisov, z intervjuji in anketiranjem učencev ter starejših krajanov. Da bi izvedele, zaradi katerih bolezni so ljudje umirali, smo v mengeškem župnišču pregledale mrliško knjigo.

Na podlagi anketiranja učencev 7. razreda in starejših krajanov Jarš ugotavljamo, da danes otroci večinoma dobro skrbijo za svojo higieno in da je bilo tako tudi pred šestdesetimi leti. Večina otrok si vsako jutro umije obraz (danes 74 %, včasih 64 %), umijejo si roke po uporabi stranišča (danes 90 %, včasih 82 %), zvečer si umijejo noge (danes 72 %, včasih 73 %). Higienске navade se razlikujejo glede rednega umivanja rok pred jedjo (danes samo 56 %, včasih 73 %), glede umivanja zob (danes 87 %, včasih 27 %) in v pogostosti umivanja celega telesa (danes 74 % 5–7 krat na teden, včasih pa večinoma enkrat na teden).

Način umivanja je danes bistveno drugačen kot včasih, ko so morali vodo najprej pogreti in jo zlili v lesen škaf, da so se umili. Danes nam za umivanje služi umivalnik, kopalna kad in tuš, topla voda pa priteče iz vodovodne pipe. Pretiravanje z

umivanjem ni dobro, še posebno, če se vedno umivamo z milom. Včasih te bojzani ni bilo, saj so bila mila redka, danes pa imamo za umivanje na razpolago različna, lepo dišeča, a za kožo agresivna mila. Za dobro telesno odpornost je pomembno, da imamo vsak dan zadosti spanja. Ugotovile smo, da so včasih med tednom otroci spali več časa kot danes, ob koncih tedna pa manj. Razlog za to je verjetno v tem, da so morali otroci včasih pomagati pri delu doma, ob večerih pa časa niso zapravljali pred televizijo in računalnikom, ker ju tedaj še ni bilo. Obisk zdravnika je bil včasih bolj izjemen dogodek, danes pa zdravniki opravljajo preventivne preglede otrok in cepljenja.

Najpogostejši vzrok smrti v obdobju od 1941 do 2001 je bila kap (21 %), starostna oslabeleost (20 %) in rakasta obolenja (16 %). V obdobju od 1941 do 1951 so bile vzrok smrti bolezni, ki danes niso več usodne (npr. tuberkuloza ali jetika, tetanus in ošpice) ali pa so le redko smrtne. Med njimi so bile nenavadne bolezni, kot npr. gobe v trebuhu (zajedalci v trebuhu), mrtvoud (ohromelost udov), (vročinski) krči itd. Življenjska doba se je zadnjih petdesetih letih precej podaljšala. Primerjale smo starost umrlih leta 1941 in 2001 ter ugotovile, je bilo leta 1941 kar 21 % umrlih starih do pet let (leta 2001 pa nihče), 41 % umrlih je bilo starih od 66 do 85 let (leta 2001 pa 57 %), in nihče nad 85 let (leta 2001 pa kar 23 %).

KAKŠNO VODO PIJEMO? PRIMERJAVA PITNIH VOD S ČEBULNIM TESTOM

Raziskovalna naloga s področja ekologije

Avtorja: Timotej Mušič, Boris Adler, 8. razred (šol. l. 2008/2009)

Mentorici: Mateja Vidmar, prof. kem. in teh. in Vilma Vrtačnik Merčun, prof. geo.

Voda je življenjskega pomena za vsa živa bitja in od njene kakovosti je odvisno tudi naše zdravje. Zaradi tega sva se odločila raziskati kakovost pitne vode s čebulnim testom, ki pokaže splošno prisotnost strupenih snovi. Najino raziskovanje je bilo odkrivanje poti do najbolj zanesljivega čebulnega testa.

Izvedla sva tri čebulne teste na različne načine in z vsakim dopolnila način analize rezultatov. Analizirala sva ustekleničene vode Zalo, Tiho, Dano, Costello, Radensko

Naturelle in Odo ter tekoče pitne vode mengeškega in domžalskega vodovoda ter filtrirano vodo iz domžalskega vodovoda v šolskem vodnem baru. Poleg tega sva analizirala tudi vodo iz lokalnega vodovoda Plešivica na Ljubljanskem barju. Rezultate sva obdelala tako, da sva računala odklone od povprečne skupne dolžine korenin mladih čebul in od povprečja najdaljših korenin.

Najboljše rezultate sva dobila za ustekleničeni vodi Zala in Dana ter vodo iz vodovoda Plešivica. Najslabše rezultate pa sta izkazali ustekleničeni vodi Oda in Tiha. Izmed testiranih vod se je voda iz domžalskega vodovoda za rast čebule izkazala povprečno dobra glede na dolžino vseh korenin in podpovprečno glede na dolžino najdaljših korenin. To ne pomeni, da je voda lahko škodljiva za zdravje ljudi, ampak je le pokazatelj genotoksičnih snovi iz okolja, kjer vodo črpajo.

Med 103 učenci 7. in 9. razreda sva naredila krajšo raziskavo in ugotovila, da kar 46 % učencev za žejo najraje pije vodo. 82 % učencev doma pije vodo iz vodovoda, v šoli pa večina učencev (50 %) pije vodo iz vodnega bara, ki prečišča in hladi vodo iz domžalskega vodovoda. Tretjina anketiranih učencev meni, da je najbolj kvalitetna vodovodna voda, ker ni predelana. Druga tretjina učencev meni, da je najboljša voda iz plastenk. Izmed teh so najpogosteje omenjali Zalo, Dano in Costello. Glede na rezultate najinih čebulnih testov je njihova izbira dobra.

ZAKAJ KAMNIŠKI VLAK VOZI ŠE DANES? KAMNIŠKI VLAK V TEŽAVNIH ČASIH (1968–1978)

Raziskovalna naloga s področja zgodovine

Avtorici: Sabina Komar in Špela Hribar, 9. razred (šol. l. 2008/2009)

Mentorica: Vilma Vrtačnik Merčun, prof. geogr. in soc.

V raziskovalni nalogi sva z analizo vseh člankov v starih občinskih časopisih občin Kamnik in Domžale natančno raziskali obdobje od decembra 1967, ko je Izvršni svet SR Slovenije sklenil ukiniti kamniški vlak, do ponovne uvedbe 29. maja 1978. Predstavniki podjetij in občin Kamnik, Domžale in Bežigrad so dosegli, da

kamniški vlak 1. februarja 1968 ni prenehal voziti. Kamniška proga je tedaj izgubila status javne proge in postala občinska pogodbeno proga, kasneje, po ukinitvi potniškega prometa, pa industrijski tir. Občine in predstavniki podjetij so z Železniškim transportnim podjetjem (ŽTP) Ljubljana sklenili pogodbo, da bodo plačevali stroške vzdrževanja proge in železničarjem krili izgubo. Posebna komisija je do konca maja 1968 ugotavljala rentabilnost kamniške proge in na koncu ugotovila, da je tovorni promet rentabilen, potniški pa ne. Zaradi tega je bil 1. julija 1968 potniški promet na kamniški progi ukinjen. Številni dnevni migranti, ki so se vsak dan vozili v šolo ali na delo v Ljubljano ali Kamnik, so bili odtlej prisiljeni uporabljati avtobuse. Pogodbeni tovorni promet pa je ostal in rešil kamniško progo pred rušenjem. Za ohranitev kamniškega vlaka se je zavzela širša družbena skupnost na območju prizadetih občin, sklicevali so z bore krajanov, z bore delavcev, o tem so razpravljali na občinskih skupščinah. Z zahte vami, pobudami in delegatskimi vprašanji, naslovljenimi na najvišji republiki politični vrh, so po desetih letih vztrajanja dosegli, da je bil na kamniški progi ponovno uveden potniški promet. Dve leti kasneje, maja 1980, ji je bil vrnjen status javne proge. Čeprav se število potnikov na kamniški progi povečuje, se kamniški vlak še danes srečuje s številnimi težavami.

WHY IS THE KAMNIK TRAIN STILL OPERATING? THE KAMNIK TRAIN IN DIFFICULT TIMES (1968–1978)

In the research project we have studied the period between December 1967, when the Executive Council of the Socialist Republic of Slovenia cancelled the Kamnik train, and May 1978, when the train was restarted. The major sources for our project have been old newspapers of the municipalities of Domžale and Kamnik. The representatives of the companies and municipalities of Domžale, Kamnik and Ljubljana Bežigrad managed to prevent the cancellation of the train on 1st February 1968. At that time the Ljubljana - Kamnik railway line lost the status of the public line and became the municipal contract line. Following the abolition of the passenger rail transport, it became an industrial railway line. The representatives of the companies and municipalities had made a contract with Ljubljana Railway Transport Company to cover the costs for the maintenance of the railway line. A special commission had examined the profitability of the railway line Ljubljana –Kamnik until the end of May 1968, and found out that freight transport was profitable whereas passenger rail transport was not. Consequently, the passenger rail transport was cancelled on 1st July 1968. Numerous daily migrant workers and students were forced to use public buses. The contractual freight transport remained and in that way saved the railway line. The communities of the above mentioned municipalities had striven to preserve the railway line Ljubljana – Kamnik. With demands, initiatives, delegates' questions, addressed to the highest government representatives, they had attained their goal – that after ten years, in 1978, the Ljubljana – Kamnik line re-opened for passenger services. Two years later, the line was given back the status of the public line. Although the number of passengers on the line is increasing, the Kamnik train is still confronted with various problems.

IZSELJEVANJE JARŠANOV V AMERIKO IN ŽIVLJENJE SLOVENCEV V AMERIKI V ZAČETKU 20. STOLETJA (DO LETA 1927)

Raziskovalna naloga s področja etnologije

Avtorici: Živa Stare in Tajda Lončar, 7. razred

Mentorica: Vilma Vrtačnik Merčun, prof. geogr. in soc.

V množično izseljevanje v Ameriko na začetku 20. stoletja so se vključevali tudi Jaršani. Na osnovi pisnih virov (Status animarum) sva ugotovili, da se je v obdobju od 1900 do 1927 se je iz Zgornjih in Srednjih Jarš izselilo 10 % prebivalstva, iz Spodnjih Jarš pa 25 % vsega prebivalstva (glede na število prebivalstva leta 1900). Največ Jaršanov se je priselilo v države New York (71 %), Illinois (v mesto Chicago), v Ohio (Cleveland), v Minnesoto (Ely) ter v Wyoming (Rocks Springs). Večinoma so bili to mladi ljudje, ki so bili doma odvečna delovna sila, zaposlitve v domačem kraju, razen sezonske, pa niso našli. V čitalniškem oddelku NUK-a sva pregledovali stare slovenske in ameriško slovenske časopise in ugotovili, da je bilo v tistem času v Ljubljani najmanj osem potovalnih agencij, ki so se ukvarjale z organiziranjem potovanj v Ameriko. Čez Atlantski ocean je plova trajala od pet do sedem dni. Potovali so z velikimi parniki, ki so na krov sprejeli nad 1900 potnikov. Plovbo so začeli v pristaniščih Hamburg, Bremen, Antwerpen in Le Havre ali pa v Trstu. Izseljevanje je bilo množično. Časopis Slovenec je januarja 1901 poročal, da se je leto poprej preko Ljubljane v Ameriko odpeljalo 1563 oseb. V Ameriki so se večinoma zaposlili kot industrijski delavci, trgovci in gostilničarji, najdemo pa jih tudi v drugih poklicih. V državah Minnesota in Wyoming so opravljali težaško delo rudarjev, kjer so se zaradi težkih razmer večkrat pridružili stakovnim gibanjem. V Ameriki so Slovenci ustanavljali podporna društva ali »jednote«, ki so svojim članom pomagala z denarimi nadomestili v času bolezni, zdravljenja in drugih težav. Gradili so slovenske domove, ki so bili središče njihovega družabnega življenja. V njih so imeli slovenske čitalnice, pevske zборе, dramske krožke, godbe, tamburaške zборе, telovadna društva in politične klube. Zgradili so tudi več slovenskih cerkva in farnih šol. Društva so organizirala shode v narodnih nošah, kulturne prireditve in veselice.

Razvili so slovensko časopisje (Amerikanski Slovenec, Glas svobode, Proletarec, Prosveta, Nova domovina itd.) in izdajali slovenske knjige ter publikacije.

EMIGRATION OF THE PEOPLE FROM JARŠE TO NORTH AMERICA AND THE LIFE OF THE SLOVENIANS IN THE STATES AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

The focus of our research was emigration of the people from Jarše to North America and the life of the Slovenians in North America during the period 1900-1927. On the basis of written sources (*Status animarum*) it has been found out that the majority of people from Jarše immigrated to the following US states: New York (71%), Illinois (city Chicago), Ohio (Cleveland), Minnesota (Ely) and Wyoming (Rocks Springs). Mostly, the emigrants were young people who had been unemployed back at home. During the emigration period there were eight travel agencies in Ljubljana which organised travel to North America. Emigrants to North America regularly travelled by large steamers, which carried 1900 passengers. The voyage, which lasted for five to seven days, started in Hamburg, Bremen, Antwerp, Le Havre or in Trieste. The emigration process was huge. In 1901, the newspaper "Slovenec" reported that 1563 people had set out to North America in 1900. The Slovene immigrants were employed as industrial workers, merchants, innkeepers, waiters, etc. In the states of Minnesota and Wyoming they also worked as miners, where they took part in many strikes, which were organised due to difficult working conditions. In America, the Slovenians founded the so-called aid societies, which offered their members financial support during illnesses, treatments and for other problems. They built many Slovene homes, which were the centre of their social life. There were Slovene reading clubs, choirs, drama circles, bands, tambura choirs, gymnastic societies and political clubs. In addition, many Slovene churches and parish schools were built. The societies organised festivals of national costumes, cultural gatherings and festivities. Furthermore, Slovene newspapers (Amerikanski Slovenec, Glas svobode, Proletarec, Prosveta, Nova domovina etc.) were established as well as Slovene books and publications were published.

ŠOLSKE KAZNI TREH GENERACIJ UČENCEV OSNOVNE ŠOLE RODICA

Raziskovalna naloga s področja psihologije

Avtor: Luka Repar, 8. razred (šol. l. 2008/2009)

Mentorica: Vilma Vrtačnik Merčun, prof. geogr. in soc.

Z raziskovalno nalogo sem želel ugotoviti, kako so se spremenile šolske kazni v zadnjih treh generacijah. Zanimalo me je, kaj učitelji danes ukrenejo, če posamezni učenci motijo pouk ali kršijo šolski red. Do rezultatov sem prišel na podlagi anketiranja učencev, ti so anketirali še svoje starše in stare starše, ter na podlagi anketnega vprašalnika, ki so ga reševali učitelji naše šole.

Ugotavljam, da so bili v času šolanja starejše generacije prekrški že to, če so učenci prišli v šolo brez domače naloge. V vseh generacijah so bili najhujši prekrški pretepi, vendar jim je bila priča le 20 % anketiranih v času šolanja starejše generacije, 31 % anketiranih srednje generacije in 45 % anketiranih sedanje generacije učencev. Starejša generacija je doživela še kazni, ki jih po drugi svetovni vojni ni bilo več: najpogosteje udarec s šibo ali palico po roki (29 %), klečanje na koruzi (21 %), včasih so jih učitelji zlasali ali »jim navili uro«. Srednja generacija je bila kaznovana tako, da so stali v kotu ali pa so bili »zaprti« po pouku. Danes so učenci kaznovani večinoma z opomini (70 %), učitelji obvestijo starše, včasih pa morajo na pogovor k šolski psihologinji. Očitno je kaznovanje danes precej milejše, kot je bilo včasih, predvsem pa fizično ne boli. V primerjavi s starejšima generacijama se je učinkovitost kazni zmanjšala, saj učenci pogosteje ponovijo prekršek.

Na naši šoli se je število izrečenih opominov v zadnjih petih letih stalno zmanjševalo. Največ so jih dobili učenci 9. razreda (34 %), nato učenci 8. razreda (26 %) in 7. razreda (22 %). Med učenci 1., 2. in 4. razreda v zadnjih petih letih opominov ni bilo. Učitelji so danes večinoma zelo razumevajoči in se o vsakem prekršku želijo z učenecem najprej pogovoriti, da mu ozaveštuje napako, da učenec razume, zakaj neko vedenje ni sprejemljivo. Nadaljnje ukrepanje je odvisno od teže prekrška. Velika večina učiteljev (89 %) bi spremenila pravila o šolskih ukrepih v primeru prekrškov učencev. Učitelji si pri izrekanju vzgojnih kazni želijo sodelovanja s starši, saj menijo, da v primeru sodelovanja z njimi vsak izrečeni vzgojni ukrep zaleže.